

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๘

๑. พยัญชนะไหน จัดเป็นอัทธสระ ๑ เพราะเหตุไร จึงเรียกชื่อนั้น ๑
๒. อากโม กับ สลฺโลโค ในพยัญชนะสนธิ มีลักษณะต่างกันอย่างไร ๑
เตเนวมาห เป็นสนธิอะไร ๑ ตัดและต่ออย่างไร ๑
๓. ในปกติสังขยา ท่านจัดลิงค์ และวณะ ไว้อย่างไรบ้าง ๑
๔. อากมในอาขยาต มีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ นิยมลงในที่เช่นไร ๑
หาสยสฺสุ ในคำว่า “หาสยสฺสุ มหาชน” ประกอบด้วยเครื่องปรุลงอะไร
บ้าง ๑
๕. อธิกรณสาธนะ ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ๑ ยกตัวอย่างรูปวิเคราะห์
มาดู ๑ สนธิจุเลทกา (โจรา), ทุปฺปมฺมฺจฺ (พนฺธฺ) เป็นรูป สาธนะและ
ปัจจัยอะไร ๑ จตั้งวิเคราะห์มาดู ๑
๖. ที่เรียกว่า อพยยิถาวสมาสนั้น มีอะไรเป็นเครื่องกำหนดรู้ ๑ ฉินฺนสํโยชนา
(ภิกฺขุ), ฐมฺมฺครุโก (จกฺขุปาโล) เป็นสมาสอะไร ๑ จตั้งวิเคราะห์มาดู ๑
๗. ปัจจัยในฐานตัดทิต ลงแทนศัพท์อะไรบ้าง ๑ กิเลสมยฺ (พนฺธฺ),
ฉทวาริกา (ตณฺหา) ลงปัจจัยอะไร ๑ ในตัดทิตไหน ๑ จตั้งวิเคราะห์
มาดู ๑

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. พยัญชนะ ๙ ตัวนี้ คือ ย ร ล ว ส ห พ จัดเป็นอัทธสสระ ๆ เพราะพยัญชนะเหล่านี้บางตัวก็รวมลงในสระเดียวกันกับพยัญชนะอื่นออกเสียงพร้อมกันได้ บางตัวแม้เป็นตัวสะกดก็คงออกเสียงน้อยหนึ่ง พอให้รู้ได้ว่าตัวนั้นเป็นตัวสะกด คล้ายเป็นตัวกล้ำฉะนั้น ๆ

๒. อากโม กับ สลฺโยโค ในพยัญชนะสนธิ มีลักษณะต่างกันอย่างนี้ คือ

อากโม ได้แก่ การลงพยัญชนะอาคม ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร พ ในเมื่อมีสระอยู่หลัง ตัวอย่างเช่น ยลา-อิทํ เป็น ยลาอิทํ เป็นต้น

ส่วนสลฺโยโค นั้น ได้แก่ การซ้อนพยัญชนะ มี ๒ ลักษณะ คือ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเสมอกันอย่างหนึ่ง เช่น อิธ-ปโมทติ เป็น อิธปฺปโมทติ เป็นต้น ซ้อนหน้าพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่างหนึ่ง ตามหลักการสังโยค คือ บรรดาพยัญชนะวรรคทั้งปวง พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคของตนได้ พยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ในวรรคของตนได้ พยัญชนะที่ ๕ ซ้อนหน้าพยัญชนะทุกตัวในวรรคของตน เว้นพยัญชนะคือ ง ซ้อนหน้าพยัญชนะทั้ง ๔ ในวรรคของตนได้ แต่ซ้อนหน้าตัวเองไม่ได้ ตัวอย่างเช่น จตุตฺตริ-จฺจานานิ เป็น จตุตฺตริจฺจานานิ เป็นต้น ๆ

เตเนวมาห เป็น โลกฺยสฺระสนฺธิ และอาเทสนิกฺคหิตฺสนฺธิ ตัดเป็น เตน - เอว - อหา

ระหว่าง เตน - เอว ถ้าสระหน้าเป็นรัสสระ สระหลังเป็นที่ฆะ ลบสระหน้า คือ ลบ อ ที่ เตน เสีย ต่อเป็น เตนเวิ

ระหว่าง เตนเวิ - อหา ถ้านิกคหิตอยู่หน้า สระอยู่หลัง แปลงนิกคหิตเป็น ม ต่อเป็น เตนเนวมาห ๆ

๓. ในปกติสังขยา ท่านจัดลิงก์และวณะไว้อย่างนี้ คือ

จัดเป็นลิงก์ดังนี้

ตั้งแต่ เอก ถึง อฏฺฐารส เป็นได้ทั้ง ๓ ลิงก์

ตั้งแต่ เอกฺจนวีสติ ถึง อฏฺฐจนวุติ เป็นอิตถิลิงก์

ตั้งแต่ เอกฺจนสตํ ถึง ทสสตสทสฺสํ เป็นนปฺงสกลิงก์

เฉพาะ โกฎิ โกฎิ เป็นอิตถิลิงก์

จัดเป็นวณะดังนี้

เอกสังขยา เป็นเอกวณะอย่างเดียว

เอกสัพพนาม เป็นทวิวณะ

ตั้งแต่ ทฺวิ ถึง อฏฺฐารส เป็นพหุวณะ

ตั้งแต่ เอกฺจนสตํ ขึ้นไป เป็นได้ ๒ วณะ ฯ

๔. อากมในอาขยาด มี ๕ คือ อ อธิ ส ห อํ ฯ นิยมลงในที่เช่นนี้ คือ

อ อากม นิยมลงที่หน้าธาตุที่ประกอบด้วยวิภัตติหมวด หิยัตตนิวิภัตติ
อชฺชัตตนิวิภัตติ และกาลาติปิตติวิภัตติ

อิ อากม นิยมลงที่ท้ายธาตุปัจจัยที่ประกอบด้วยหมวด อชฺชัตตนิวิภัตติ
ภวิสสันตวิภัตติ และกาลาติปิตติวิภัตติ

ส อากม นิยมลงท้ายธาตุที่ประกอบด้วยวิภัตติหมวดอชฺชัตตนิ
ในหมวดธาตุทั้งปวง

ห อากม นิยมลงที่ท้าย จา ธาตุ โดยไม่นิยมหมวดวิภัตติ

อํ นิคคหิตอากม นิยมลงกับธาตุหมวด รุฑฺฏ แล้วอาเทศเป็นพยัญชนะ
ที่สุควรรค ฯ

หасыสฺสุ ในคำว่า “หасыสฺสุ มหาชน” ประกอบด้วยเครื่องปรุงดังนี้
คือ หสฺ ธาตุ ลง ญฺย ปัจจัย สฺสุ วิภัตติหมวดปญฺจมี ปัจจัยที่เนื่องด้วย ฌ
เมื่อลงแล้วลบ ฌ เสยฺย คงเหลือแต่ย แล้วที่ชะตันธาตุ สำเร็จรูปเป็น หасыสฺสุ ฯ

๕. อธิกรณสาธนะ ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างนี้ คือ ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า “เป็นที่-” ยกตัวอย่างรูปวิเคราะห์ประกอบ เช่น อาวสนฺติ เอตฺถาติ อวาโส ฯ ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า “เป็นที่อันเขา-” ยกตัวอย่างรูปวิเคราะห์ประกอบ เช่น (อตุโล) สํวณฺณิยติ เอตฺถาติ สํวณฺณํ (จານํ) ฯ

สนฺธิจฺเจทกา (โจรา) เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลง ฌวฺ ปัจจย ตั้งวิเคราะห์ว่า สนฺธิ ฉินฺทฺนฺตฺติ สนฺธิจฺเจทกา (โจรา) ฯ

ทฺุปฺปมฺลจฺ (พฺนฺชนํ) เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ลง ข ปัจจย ตั้งวิเคราะห์ว่า ทฺุทฺกฺเขน ปมฺลจฺยเตติ ทฺุปฺปมฺลจฺ (พฺนฺชนํ) ฯ

๖. ที่เรียกว่า อพยฺยภาวสมาส นั้น มีอุปสัคหรือนิบาตอยู่ข้างหน้าและเป็นประธาน แห่งบทหลัง มีบทสำเร็จมีรูปเป็นนปฺงสกลิงค์และเอกวจนะอย่างเดียว เป็นเครื่องกำหนดรู้ ฯ

ฉินฺนสํโยชนา (ภิกฺขุ) เป็นตติยาพหุพหิสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า ฉินฺนํ สํโยชนํ ยะหิ เต ฉินฺนสํโยชนา (ภิกฺขุ) ฯ

ชฺมมฺครุโก (จกฺขุปาโล) เป็นสัตตมิตป์ปฺริสสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า ชฺมเม ครุโก ชฺมมฺครุโก (จกฺขุปาโล) ฯ

๗. ปัจจยในฐานตํทริต ลงแทนศัพท์ได้ดังนี้ คือ ฐาน อรหติ หิต ภาว ฯ

กิลฺลสมยฺ (พฺนฺชนํ) ลง มยฺ ปัจจย ในปกติตํทริต ตั้งวิเคราะห์ว่า กิลฺลเสหิ ปกตํ กิลฺลสมยฺ (พฺนฺชนํ) ฯ

ฉทฺวาริกา (ตณฺหา) ลง ฉิกฺ ปัจจย ในตรตยาทิตํทริต ตั้งวิเคราะห์ว่า ฉทฺวาเร วตฺตตฺติ ฉทฺวาริกา (ตณฺหา) ฯ